

Попытки оптимизировать композиции деловых документов связаны с довольно сложной комплексной задачей: с одной стороны, такая оптимизация способствует унификации документов определенного вида, все документы, работающие в рамках решения информационных задач одного типа построены одинаково; с другой стороны – стабильность композиции оптимизирует речевое общение, эта стабильность порождает условия для прогнозирования последующего информационного блока в документе, становится ясно, «что за чем будет». Таким образом, оптимизированная композиция становится довольно эффективным средством речевого воздействия, повышает прагматическую ценность документа.

1 Андреева В.И. Делопроизводство. Изд. 6-е, перераб. и доп. - М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 2000. – 187 с.

2 Валгина Н.С. Теория текста / Н.С. Валгина. – М.: Логос, 2004. – 279 с.

УДК 811.161.3

БЕЛАРУСКАЯ ГРАМАТЫКА БРАЊІСЛАВА ТАРАШКЕВІЧА

Студэнт – Курловіч У.В., 31 тс, 3 курс, ФТС

Навуковы

кіраўнік – Платоненка А.В., выкладчык

*УА «Беларускі дзяржаўны аграрны тэхнічны ўніверсітэт»,
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

«Беларуская граматыка для школ» Б.А. Тарашкевіча - праца, у якой упершыню былі вызначаны правапісныя і граматычныя нормы сучаснай беларускай мовы. Надрукавана ў 1918 г. кірылаўскімі і лацінскімі літарамі ў знакамітай друкарні Марціна Кухты ў Вільні. Выход яе найлепш аднавядаў задачам нацыянальнага адраджэння беларускага народа, сярод якіх асабліва важнымі былі - упарадкаваць выдавецкую справу і школьнае навучанне на роднай мове.

Спробы стварыць граматыку беларускай мовы, распрацаваць правілы перадачы яе на пісьме мелі месца яшчэ ў мінулым

стагоддзі ў сувязі з друкаваннем запісаў фальклору і твораў тагачасных беларускіх пісьменнікаў. Быў назапашаны вялікі фактычны матэрыял пра асаблівасці жывой гаворкі беларусаў. Гэты матэрыял абагульніў і папоўніў Я.Ф. Карскі. Апісанню структуры жывой беларускай гаворкі (яе фанэтыкі, марфалогіі, сінтаксісу) ён прысвяціў тры кнігі 2-га тома манаграфіі «Беларусы». Але правапісныя і граматычныя нормы беларускай мовы да выхаду граматыкі Тарашкевіча заставаліся на сутнасці нераспрацаванымі. Грамадска-палітычныя абставіны не спрыялі спробам літаратурнай апрацоўкі беларускай мовы, паколькі афіцыйна не прызнавалася самастойнай мовай і друкаванне на ёй усяляк абмяжоўвалася. Ды і практыка беларускага кнігадрукавання не магла адразу даць адказ, якія рысы з'яўляюцца найбольш тыповымі для беларускай мовы і іх неабходна замацаваць у якасці яе літаратурных норм. Толькі на пачатку 20 ст., калі выдавецкая справа на беларускай мове пашырылася і склаліся пэўныя традыцыі беларускага кнігадрукавання, стыхійна выпрацаваліся асобныя правілы пісьма і граматыкі, якія, аднак, не былі апісаны і замацаваны адпаведным чынам, а таму нярэдка парушаліся. Гэта прыводзіла да непапулярнасці, разнабою ў друку, перашкаджала навучанню беларускай мове.

З прапановай стварыць граматыку беларускай мовы звярнуўся Я. Купала ад імя Беларускага выдавецкага таварыства ў Вільні да Тарашкевіча яшчэ ў 1913 г., калі той быў студэнтам 3-га курса Пецярбургскага ўніверсітэта. Да напісання граматыкі, паводле слоў самога Тарашкевіча, заахвочваў яго акадэмік А.А. Шахматаў. Ён жа і кіраваў працай Тарашкевіча над граматыкай. Значную дапамогу аказаў яму і акадэмік Я.Ф. Карскі. Сваім натхніцелем у працы Тарашкевіч называў яшчэ нямецкага прафесара-славіста Р. Абіхта, які крыху раней, але таксама ў 1918 г., выдаў на беларускай мове «Просты спосаб стацца ў кароткі час граматным».

Граматыку Тарашкевіч выдаў ужо пасля заканчэння ўніверсітэта, дзе атрымаў вучоную ступень кандыдата філалогіі. Спецыяльная падрыхтоўка аўтара, дапамога такіх дасведчаных вучоных, як Шахматаў і Карскі, - усё гэта спрыяла таму, што яго граматыка, у адрозненні ад іншых тагачасных беларускіх граматык (Б. Пабочкі, А.Смоліч, А. Луцкевіча, Я. Станкевіча), аказалася найбольш удалай. Складзеная проста, з арыентацыяй на вучня, але

на высокім навукова-метадычным узроўні, яна задаволіла найбольш надзеныя патрабаванні выдавецкай і школьнай практыкі, атрымала ўсеагульнае прызнанне і тым самым надала беларускай мове неабходную ёй унармаванасць.

Яго праца складаецца з наступных раздзелаў: 1. Гукі; 2. Часціны мовы; 3. Падзел слова; 4. Правапіс; 5. Сказ. Такім чынам, апісваюцца ўсе ўзроўні моўнай сістэмы з пункту погляду іх нарматыўнасці, правіл перадачы на пісьме. Гэта хоць і сцісла, але поўны падручнік беларускай мовы. Правілы ў іх сфармуляваны дакладна, даходліва, ілюструюцца прыкладамі. Для іх замацавання даюцца практычныя заданні, узятыя з твораў беларускіх пісьменнікаў і фальклору.

Тарашкевіч здолеў, як ніхто да гэтага, выявіць галоўныя заканамернасці беларускай літаратурнай мовы, гістарычна-абумоўленую сувязь яе фанетыка-граматычных рыс найперш з цэнтральнымі беларускімі гаворкамі. Улічваючы традыцыі беларускага кнігадрукавання, ён замацаваў фанетычны прынцып напісання галосных, а для перадачы зычных - марфалагічны, з некаторымі адхіленнямі ў бок фанетычнага прынцыпу, каб адлюстравалі спецыфіку беларускай мовы. Асобна быў распрацаваны правапіс запазычаных слоў у адпаведнасці з тым, наколькі яны асіміляваліся з беларускай мовай: тыя, што ўжываюцца даўно, пішуцца, як вымаўляюцца, а тыя, што ўжываюцца ў кніжках і ў кніжнай мове захоўваюць на пісьме пэўныя адметнасці той мовы, з якой яны ўзяты. Увогуле правільна былі вызначаны галоўныя граматычныя катэгорыі беларускай мовы, характэрныя для яе формы словазмянення.

Сфармуляваныя ў граматыцы правілы атрымалі ўсеагульнае прызнанне, многія замацаваліся ў сучаснай беларускай літаратурнай мове. Аўтар усведамляў, што зрабіў толькі пачатак нармалізацыі беларускай мовы, што патрэбна далейшае ўдасканаленне яе норм.

Рыхтуючы 5-е выданне граматыкі, ён значна перепрацаваў і дапоўніў яе. На аснове граматыкі Тарашкевіча хутка сталі выходзіць падручнікі беларускай мовы іншых аўтараў.

З выхадам граматыкі Тарашкевіча пачаўся працэс стабілізацыі норм сучаснай беларускай літаратурнай мовы, быў створаны грунт

для яе далейшай граматычнай распрацоўкі, удасканалення ўласцівых ёй структурных элементаў.

1 Бергман, А. // Слова пра Браніслава Тарашкевіча. – Мн.: Мастацкая літаратура, 1996. – 192 с.

2 Клейн, Б. // Старонкі слаўнага жыцця. – “Польмя”. 1963 – №10. – с. 14.

УДК 94(476)

ГІСТАРЫЧНЫЯ ПОМНІКІ БЕЛАРУСІ (ВІЦЕБСКАЯ ВОБЛАСЦЬ)

*Студэнт – Рабчанка М. А., 4 мот, 2 курс, ФТС
Навуковы*

кіраўнік – Фокіна І.С., ст. выкладчык

*УА «Беларускі дзяржаўны аграрны тэхнічны ўніверсітэт»,
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Распавядаць пра незвычайныя куткі Беларусі можна бясконца, бо немагчыма абмінуць і слаўныя гістарычныя мясціны, і велічныя архітэктурныя помнікі, і прыродныя багацці, і шэраг іншых матэрыяльных і духоўных здабыткаў прашчураў і сучаснікаў. А калі паварушыць зжаўцелыя старонкі гісторыі нашага краю, то колькі яшчэ ўсяго невядомага і таямнічага можна знайсці! Самыя цікавыя мясціны Беларусі – таямнічыя замкі і радавыя сядзібы, цудоўныя храмы і манастыры, унікальныя куткі некранутай прыроды, старадаўнія інжынерныя збудаванні, цікавыя музеі і этнаграфічныя вёскі, родныя мясціны знакамітых мастакоў, пісьменнікаў і вучоных...

Пэўна ж, у кожнага ёсць свой уласны «спіс» цудоўных месцаў і рэліквій. Для мяне гэта мая родная Віцебшчына. ці не сапраўдны гэта цуд – жыць на зямлі, такой багатай на слаўтасці? Легендарны край блакітных азёр, старажытных гарадоў і старадаўніх помнікаў, які даў свету такія імёны, як Ефрасіння Полацкая, Францыск Скарына, Марк Шагал, Іван Чэрскі, Леў Выгоцкі... Менавіта на віцебскай зямлі сусветна вядомы авангардыст Казімір Малевіч напісаў галоўную працу аб супрэматызме, а таленавіты жывапісец Ілья Рэпін стварыў амаль 40 карцін і малюнкаў. Унікальныя